

Матвеева Ольга Юрївна,
к. держ. упр., доцент кафедри економіки та регіональної економічної політики,
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Дніпро
ORCID 0000-0003-3344-1497

УДК 351:37.046.16:316.4

doi: 10.34213/tp.19.03.14

АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ГАЛУЗИ ОСВІТИ І НАУКИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ (ДЕСКРИПТИВНО-АНАЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ)

Здійснено аналіз розвитку галузі освіти і науки в Дніпропетровській області в контексті актуальних соціально-економічних викликів та перспектив євроінтеграції України на етапі підготовки Стратегії розвитку області до 2027 р. Розглянуто рівні середньої, професійної та вищої освіти, визначено ключові проблемні аспекти та бар'єри розвитку галузі на кожному з рівнів. Проаналізовано дію дестабілізаційних чинників, що впливають на показники галузевої діяльності. Надано пропозиції з перспективної стабілізації та підвищення ефективності управлінської діяльності щодо регулювання галузі освіти і науки в Україні на прикладі Дніпропетровської області.

Ключові слова: управління освітою, управління науковою діяльністю, галузь освіти і науки, показники якості, показники кількості, Дніпропетровська область, Стратегія регіонального розвитку – 2027.

Постановка проблеми. Оновлені вимоги до освіти та науки з боку суспільства, держави і особи на шляху до європейської інтеграції України зумовлюють стрімку зміну ролі, функцій та векторів розвитку галузі. Пов'язуючи перспективи сталого розвитку з концепцією “розумного суспільства”, яке постійно навчається та самовдосконалюється, глобальна спільнота, важливою невід'ємною частиною якої є мешканці громад Дніпропетровської області, бере за орієнтир провідні принципи освіти XXI ст.: навчатися пізнавати, навчатися робити, навчатися жити разом, навчатись самовиражатися. Ці орієнтири актуалізують необхідність аналізу проблеми розвитку галузі освіти і науки в Дніпропетровському регіоні, зокрема в межах завдання підготовки регіональної Стратегії сталого розвитку до 2027 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти аналізу питань розвитку системи освіти та науки України постійно привертають увагу широкого кола вітчизняних і зарубіжних дослідників. Проте в межах галузі державного управління протягом останніх років вони випадали з числа пріоритетних. В Україні розгляду цих питань присвячено праці таких вчених, як О. Бобровська, М. Білінська, А. Гаєвська, С. Домбровська, Н. Калашник, Ю. Комар, І. Лопушинський, Т. Лукіна, С. Майборода, Р. Науменко, В. Огаренко, А. Паращенко, А. Полякова, А. Прокопенко, С. Серьогін, С. Шевченко, О. Шиян, І. Шпекторенко. Проте проблема практичної невирішеності питання інтегрованості цієї галузі в європейський освітньо-науковий простір спонукає до проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Метою статті є дослідження та аналіз тенденцій розвитку галузі освіти і науки в Дніпропетровській області у період з 2014 по 2018 рр.

Виклад основного матеріалу. Узагальнено, спектр галузі освіти та науки в Дніпропетровській області охоплює дошкільну, середню, професійну, вищу освіту, а також наукову діяльність. У межах цієї статті розглянуто ключові показники, що визначають вектори галузевого розвитку.

Загальна середня освіта. Кількісно ситуацію у сфері загальної середньої освіти характеризують показники наявності закладів загальної середньої освіти та співвідношення учнів і вчителів [2].

Згідно з даними табл. 1, у 2018/2019 навчальному році 15,6 тис. осіб одержали атестат. Чисельність учнів у закладах загальної середньої освіти була втричі меншою за загальну кількість навчальних закладів з усередненим показником близько 11 учнів на одного вчителя.

Таблиця 1

Заклади загальної середньої освіти

Навч. рік	К-ть закладів загальної середньої освіти, од.	Чисельність учнів у закладах загальної середньої освіти – усього, тис. осіб	Із них у закладах		Випуск учнів із закладів загальної середньої освіти, тис. осіб		Чисельність учителів у закладах загальної середньої освіти, тис. осіб
			Денних	Вечірніх (змінних)	Одержали свідоцтво про здобуття базової загальної середньої освіти	Одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти	
2014/2015	1016	303,0	299,1	3,9	26,2	18,9	28,1
2015/2016	1002	308,4	304,9	3,5	25,9	17,6	27,5
2016/2017	967	314,1	311,0	3,1	26,1	16,4	27,5
2017/2018	937	321,4	318,3	3,1	25,9	15,7	28,0
2018/2019	906	330,0	327,4	2,6	28,1	15,6	28,1

Якість загальної середньої освіти характеризували показники зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) здобутих і засвоєних знань учнів у 2014–2018 рр. [5] (рис. 1–4).

Українська мова та література

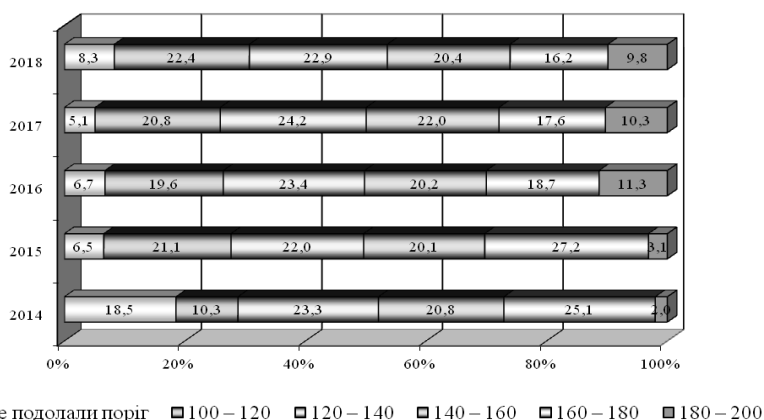

Рис. 1. Результати ЗНО учнів Дніпропетровської області з предмета «Українська мова та література» у 2014–2018 рр.

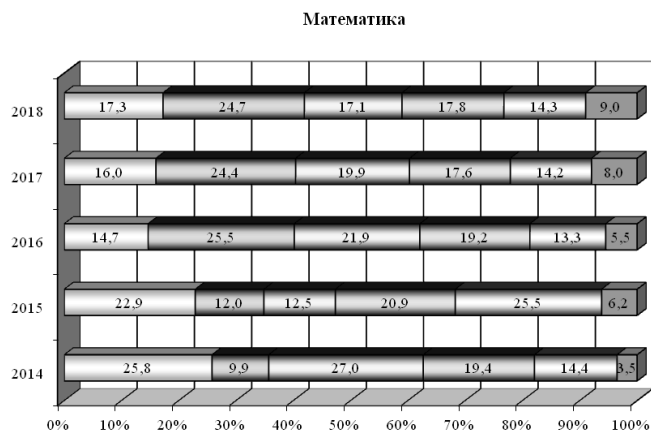

Рис. 2. Результати ЗНО учнів Дніпропетровської області з предмета “Математика” у 2014–2018 рр.

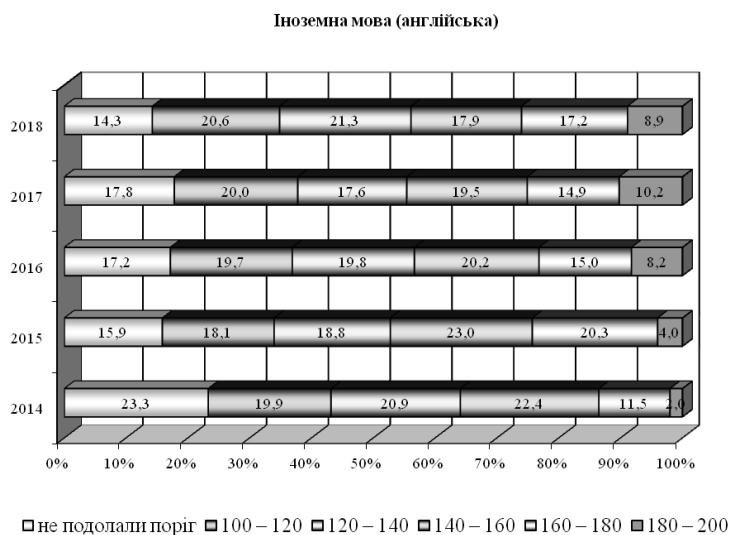

Рис. 3. Результати ЗНО учнів Дніпропетровської області з предмета “Англійська мова” у 2014–2018 рр.

У цілому результати ЗНО [5] показали загальне зменшення питомої ваги осіб, які не можуть подолати мінімальний знанневий поріг (набрати 100 балів), а також збільшення питомої ваги осіб, які здобувають найвищі бали. Переважна більшість учасників ЗНО показала середній рівень навчальних досягнень. При цьому чисельність осіб, які набирають середній і вище бал, щороку поступово зростає. Найвищі якісні досягнення показали випускники спеціальних загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв; найбільший відсоток (200 балів) із цих предметів показали учасники, які проживають у містах [5].

Отже, показники якості отриманого та засвоєного навчального матеріалу серед учасників ЗНО залишаються географічно неоднорідними, залежними від виду навчального закладу. Ці фактори також значною мірою визначалися і рівнем матеріально-фінансового забезпечення, організації навчального процесу і професійної діяльності в закладах освіти.

Рівень фінансового забезпечення галузі освіти в області значною мірою визначався розміром наданої з Державного бюджету України освітньої субвенції, спрямовуваної на покриття витрат, пов'язаних з основною діяльністю, та оплати праці педагогічних працівників. Обсяг освітньої субвенції обласному бюджету у 2018 р. становив 563,8 млн грн [4]. При цьому 4 млн грн із них (7 %) залишилося на казначейських рахунках місцевих бюджетів за підсумками 2018 р. як невикористані: 1 257,6 тис. грн використано з порушенням бюджетного законодавства, у т. ч. 1 193,7 тис. грн – нецільове та 148,2 тис. грн – неефективне використання коштів бюджету, а також 31,4 тис. грн – порушення майнових прав громадян [8].

Професійна освіта. Відносно незмінними з точки зору кількості наданих послуг протягом аналізованих п'яти років залишалися показники діяльності професійної (професійно-технічної) освіти [3] (табл. 2).

Їхня кількість майже не змінювалася за аналізований період (58 одиниць у 2015–2018 рр.). Натомість чисельність слухачів поступово скорочувалася (на 5 % – у 2015 р., на 4 % – у 2016–2017 рр., на 2 % – 2018 р.).

Таблиця 2

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти

Рік	Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти на кінець року, од	Чисельність учнів, слухачів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти на кінець року, тис. осіб	Чисельність осіб, прийнятих на навчання до закладів професійної (професійно-технічної) освіти, тис.	Чисельність осіб, випущених із закладів професійної (професійно-технічної) освіти, тис.
2014	60	26,1	18,9	18,3
2015	58	24,7	18,3	16,9
2016	58	23,7	15,8	14,5
2017	58	22,7	15,6	14,4
2018	58	22,3	14,5	13,0

Вища освіта та наука. Ситуація у вищій освіті та науці характеризувалася скороченням кількісних показників вступу до закладів вищої освіти (ЗВО) й здобуття наукового ступеня. Наприклад, у 2014–2018 рр. чисельність студентів у коледжах, технікумах і училищах поступово скорочувалася, проте отримала зростання на 2 % у 2018 р. Відповідно чисельність студентів в університетах, академіях та інститутах зменшувалась швидше (на 8 % – у 2015 р., на 4 % – у 2016 р., на 6 % – 2017 р. та на 2 % – у 2018 р.) (табл. 3) [1].

Показово, що у 2017–2018 рр. Дніпропетровська область збільшила частку прибулих абітурієнтів при тому, що продовжила стрімко втрачати власних, що пояснюється збільшенням притоку людей здебільшого з Донецької, Запорізької та Кіровоградської областей [9] (рис. 4).

Область була привабливою для абітурієнтів (“область-магніт”) за рахунок пропозиції таких спеціальностей у ЗВО, як “Металургія” та “Гірнична справа” [9].

За загальною чисельністю вступників популярністю користувалися, зокрема, такі спеціальності, як “Право”, “Філологія”, “Середня освіта”, “Менеджмент”, “Психологія”, “Медицина”.

Таблиця 3

Заклади вищої освіти (на початок навчального року)

Навч. рік	Кількість ЗВО, од.		Чисельність студентів у ЗВО, тис. осіб		Чисельність осіб, прийнятих на навчання до ЗВО, тис.	
	Коледжі, технікуми, училища	Університети, академії, інститути	Коледжі, технікуми, училища	Університети, академії, інститути	Коледжі, технікуми, училища	Університети, академії, інститути
2014/2015	30	22	21,5	113,3	6,1	23,4
2015/2016	29	23	20,4	104,6	5,8	19,0
2016/2017	29	24	19,0	100,9	5,4	20,5
2017/2018	31	24	18,7	94,4	5,4	19,6
2018/2019	31	24	19,0	92,6	5,4	18,8
Навч. рік	Чисельність осіб, випущених із ЗВО, тис.		Чисельність аспірантів, осіб	Чисельність докторантів, осіб		
	Коледжі, технікуми, училища	Університети, академії, інститути				
2014/2015	6,8	32,5	1408	66		
2015/2016	6,3	30,0	1380	76		
2016/2017	5,9	24,9	1313	64		
2017/2018	5,7	25,5	1299	66		
2018/2019	5,2	25,9	1224	56		

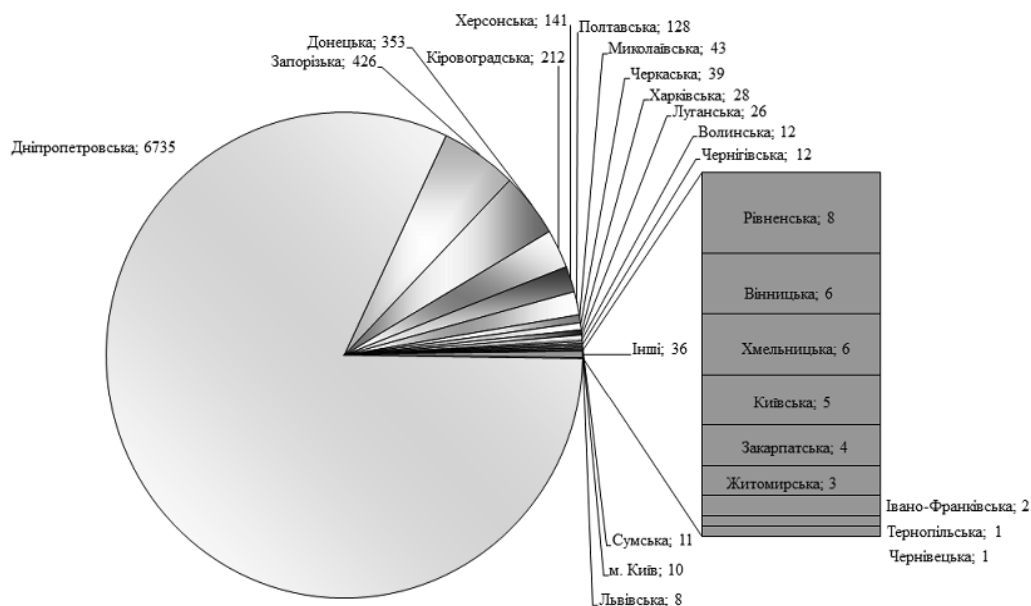

Рис. 4. Вступники до ЗВО Дніпропетровської області: міжрегіональний зріз за даними 2017–2018 рр., осіб

Та низхідна динаміка кількісних показників не в змозі відбити реальної ситуації в галузі, що також характеризується недостатньо високою якістю результатів наукової діяльності, сповільненням її інноваційного складника, “відтоку мізків” за кордон, невідповідністю системи освіти і науки до очікувань та динамічних потреб суспільства.

По суті, ЗВО є дзеркалом свого соціального оточення та його економічного становища, що поступово перебирає на себе атрибутивні ознаки “ненавчальних” структур [7, с. 268]. Головні причини сучасної кризи ЗВО Дніпропетровської області:

- зниження цінності знань в умовах охолодження економіки, де пошук нових науково обґрунтованих підходів не є першочерговим завданням для бізнесу чи держави;
- розвиток виробництва вимагає іншого роду навчання – практично орієнтованого та модернізованого під впливом економічних імпульсів потреб;
- держава та самоврядні органи не покладали на ЗВО місії “локомотива змін”;
- “повільний” темп (строки) навчання в ЗВО суперечить “швидкому” способу життєдіяльності та роботи в місті, тому часто не вписується в інтенсивний робочий графік молоді, яка працює;
- конкуренція між ЗВО, що пропонують однакові спеціальності, та брак потенційних абітурієнтів за віком (“криза вступників”) зумовлює невідповідність між штатом працівників ЗВО та чисельністю студентів. Така невідповідність призводить до адміністративного втручання в університетське життя, що блокує розвиток наукової діяльності;
- недостатньо високий рівень ефективності менеджменту в ЗВО призводить до недовикористання можливостей виведення наукових результатів у ринковий простір, що стримує розвиток системи фінансування закладів;
- низький рівень гнучкості та реагування ЗВО на закономірні зміни економічної ситуації, об’єктивних потреб споживачів освітніх послуг, трансформації соціального простору міст, що знижує конкурентні позиції та рівень затребуваності послуг закладів у новій глобалізованій реальності.

Як результат, чисельність працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, поступово скорочується [6] (табл. 4).

Зокрема, чисельність таких осіб в останні п’ять років скоротилася (на 3 % – у 2015 р., на 7 % – у 2016 р., на 7 % – 2017 р. та на 3 % – у 2018 р.). Суттєво зменшувалася протягом аналізованого періоду чисельність осіб, які мають науковий ступінь кандидата (на 12,5 % у 2018 р. по відношенню до попереднього року) та доктора наук (на 7 % відповідно), а також дослідників, техніків та допоміжного персоналу [6].

Таблиця 4

Чисельність працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу, осіб

Рік	Чисельність працівників усього	У тому числі				
		Мають науковий ступінь		Дослідники	Техніки	Допоміжний персонал
		Доктора наук	Доктора філософії/ кандидата наук			
2014	10701	470	1637	7210	1698	1793
2015	10410	466	1595	6700	1953	1757
2016	9675	380	1086	6039	1816	1820
2017	8954	414	1158	5604	1815	1535
2018	8658	383	1018	5216	1887	1555

Стримувальними факторами розвитку галузі в зазначеному періоді стало скорочення статей її державного та місцевого фінансування, відповідне падіння престижу роботи в галузі та захисту дисертацій, низький рівень затребуваності публічною владою наукових результатів та відсутність допомоги щодо просування їх на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Ситуація у сфері освіти та науки в Дніпропетровській області протягом аналізованого періоду (2014–2018 рр.) характеризувалася такими загальними тенденціями:

– значне скорочення у 2016–2017 рр. та стрімке збільшення у 2018–2019 рр. фінансового забезпечення галузі, що дестабілізує розвиток системи освіти та призводить до погіршення результатів освоєння бюджетних коштів;

– зменшення загальної чисельності споживачів освітніх послуг усіх рівнів (дошкільна, загальна середня, професійна та вища), передусім через скорочення населення;

– зниження якісних показників освіти всіх рівнів, що візуалізовано як динамікою результатів ЗНО здобутих знань випускниками закладів загальної середньої освіти, так і динамікою результатів наукової діяльності та упродовдженням їх у практику господарювання;

– сповільнене зростання рівня престижності роботи в школі (початковій, середній, професійній та вищій), зокрема через низький рівень оплати праці, відсутність можливостей кар'єрного зростання та самоосвіти протягом життя, що негативно впливає на результативність та продуктивність професійної діяльності;

– недостатня увага до формування престижності інституту професійної освіти як вагомого базового чинника економічного розвитку регіону;

– суттєва диверсифікація показників якості освіти між територіальними рівнями: сільська громада – місто – обласний центр;

– низький рівень практичної значущості та затребуваності результатів наукової діяльності, інтегрованості їх у територіальну соціально-господарську систему.

Враховуючи ці тенденції, важливими перспективами виходу з кризи освітньої та наукової системи є:

1. Підвищення престижності роботи в системі освіти й науки та формування її позитивного іміджу за рахунок соціально-організаційних факторів (соціальне, медичне забезпечення, гарантії працевлаштування, особливо – першого місця роботи, розроблення конкурентоорієнтованої системи управління кадрами та їхньої компетентісно-вікової ротації для закладів освіти та науки), а також економічного стимулювання розширення знань та поглиблення професійних компетенцій.

2. Усебічна підтримка посилення якості освіти та наукової діяльності: в освіті – шляхом глобалізованого розвитку та адаптації, використання передових підходів та систем навчання в освітній практиці; у науці – шляхом інтегрування ЗВО в європейський освітній простір та орієнтації на кінцевого споживача наукового продукту.

3. Забезпечення освітнього процесу економічно- та людиноцентричною гнучкістю на компетентнісній основі, що відповідає завданням формування інноваційної глобалізованої економіки. У базовій середній освіті необхідно посилити підготовку учнів до свідомого та обґрунтованого вибору подальшої профільної освіти – академічної чи професійної.

4. Запровадження систематичного моніторингу та оцінювання якості освіти й наукової діяльності шляхом обстежень, а також участі в міжнародних порівняльних дослідженнях успішності учнів, студентів, стимулювання входження закладів до глобальних рейтингів. Це сприятиме інтегрованості регіональної освіти та науки в європейський і світовий простір.

5. Диверсифікація джерел фінансової підтримки освіти і науки, формування та оптимізація фінансових потоків між різними територіальними рівнями та галузями економіки; запровадження багатоканальності фінансування в умовах, коли система освіти й науки адаптується до ринкової економіки та динамічно змінних потреб соціогосподарської системи громади, регіону.

Системне слідування цим пріоритетам у розвитку галузі освіти й науки, а також науково орієнтована модернізація регіональної господарської системи, до якої ця галузь має бути повністю інтегрованою, надасть якісно нового імпульсу розвитку освітянської галузі, підвищить ефективність послуг, конкурентоспроможність закладів, чим суттєво прискорить європейську інтеграцію України.

Список використаних джерел

1. Заклади вищої освіти / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. 2019. URL: http://www.dnoprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/Ocvita_VNZ.pdf.
2. Заклади загальної середньої освіти / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. 2019. URL: http://www.dnoprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/20_Ocvit.pdf.
3. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. 2019. URL: <http://www.dnoprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/o3.pdf>.
4. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2246-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172246.html.
5. Результати ЗНО за 2014–2018 роки. Регіональні дані: Дніпропетровська область / Український центр оцінювання якості освіти. URL: <http://testportal.gov.ua/reg>.
6. Щорічна звітність Головного управління статистики у Дніпропетровській області. 2019. URL: <http://www.dnoprstat.gov.ua/statinfo> (дата звернення : 02.07.2019 р.).
7. Філософія освіти : навч. посіб. / за наук. ред. В. П. Андрущенко та ін. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 342 с.
8. Звіт про результати аудиту ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами / затв. рішенням Рахункової палати від 11 верес. 2018 № 23-1. Київ, 2018. 28 с.
9. Рух абітурієнток та абітурієнтів між областями України: порівняння 2017 та 2018 років : дослідження Аналіт. центру CEDOS від 27 верес. 2018 р. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/rukh-abiturientok-ta-abiturientiv-mizh-oblastiyami-ukrainy-porivniannia-2017-ta-2018-rokiv>.

References

1. Zaklady vyschoi osvity. (2019). Holovne upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskij oblasti. URL: http://www.dnoprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/Ocvita_VNZ.pdf [in Ukrainian].
2. Zaklady zahalnoi serednoi osvity (2019). Holovne upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskij oblasti. URL : http://www.dnoprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/20_Ocvit.pdf [in Ukrainian].
3. Zaklady profesijnoi (profesijno-tehnichnoi) osvity. (2019). Holovne upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskij oblasti. URL: <http://www.dnoprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/o3.pdf> [in Ukrainian].
4. Pro Derzhavnyj biudzhet Ukrainy na 2018 rik. (2017). Zakon Ukraine vid 7 hrud. 2017 r. No. 2246-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172246.html [in Ukrainian].
5. Rezultaty ZNO za 2014–2018 roky. (2019). Rehionalni dani : Dnipropetrovska oblast. Ukrainyjskyj tsentr otsiniuvannia iakosti osvity. URL: <http://testportal.gov.ua/reg> [in Ukrainian].
6. Schorichna zvitnist Holovnoho upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskij oblasti (2019). URL: <http://www.dnoprstat.gov.ua/statinfo> [in Ukrainian].
7. Filosofiia osvity: navch. posib. (2018). V.P.Andruschenko etc. (Ed.). Kyiv: NPU im. M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
8. Zvit pro rezultaty audytu efektyvnosti vykorystannia subventsii z derzhavnoho biudzhetu mistsevym biudzhetam na nadannia derzhavnoi pidtrymky osobam z osoblyvyvymy osvitnimy potrebamy. Zatverdzenyj rishenniam Rakhunkovoi palaty vid 11 veres. 2018 r. No. 23-1. [in Ukrainian].

9. Rukh abiturientok ta abiturientiv mizh oblastiamy Ukrainy: porivniannia 2017 ta 2018 rokiv: Doslidzhennia Analitichnoho tsentru CEDOS vid 27 veres. 2018 r. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/rukhabiturientok-ta-abiturientiv-mizh-oblastiamy-ukrainy-porivniannia-2017-ta-2018-rokiv> [in Ukrainian].

Matveieva O. Yu., PhD in Public Administration, Associate Professor of Economy and Regional Policy Department, DRIDU NAPA, Dnipro
ORCID 0000-0003-3344-1497

ANALYSES OF THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AND SCIENCE IN DNIPROPETROVSK REGION (DESCRIPTIVE-ANALYTICAL CONTEXT OF THE REGIONAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY)

The paper analyses the development of the education and science in Dnipropetrovsk region in the context of the pressing social, economic challenges and prospects of European integration of Ukraine.

The purpose of this article is to study mainstream and trends in the field of education and science in the Dnipropetrovsk region during the period from 2014 to 2018. The level of secondary, vocational and higher education is considered, the key issues and development barriers are defined. The effect of destabilizing factors is analyzed. It is founded that the situation in this field was characterized by the following general tendencies: significant reduction in the financial support, systemic destabilization; decrease in the total number of consumers of educational services; reduction of qualitative indicators of education at all levels.

The article provides proposals on prospective stabilization and enhancing the efficiency of management in the sphere of education and science regulation. Taking into account these trends, the important prospects of the crisis consequences overcoming in the educational and scientific system are as follows:

- Increasing the prestige of work in the system of education and science, formation its positive image through social and organizational factors providing (modern social, medical provision, employment guarantees, especially the first place of work, development of a competitive-oriented personnel management system and their competency-age rotation for institutions of education and science), as well as economic incentives for expanding knowledge and deepening professional competences.

- Comprehensive support for improving the quality of education and research: in education – through globalization and adaptation, the use of advanced approaches and educational systems in educational practice; in science – by integrating institutions into the European educational space and targeting the end-users of a scientific product.

- Ensuring the economical and human-centric flexibility of the educational process on a competent basis, which corresponds to the tasks of forming an innovative globalized economy.

- Implementation of systematic monitoring and evaluation of the quality of education and research through surveys, as well as participation in international comparative studies on the success of students and students, and encouraging institutions to enter global ratings. This will contribute to the integration of regional education and science into European and world space.

- Diversification of financial support sources.

Systemic following these priorities in the development of the field of education and science, as well as in the scientific-oriented modernization of the regional economic system, where it should be fully integrated, will provide a qualitatively new impetus to the development of the industry, increase the efficiency of services, competitiveness of institutions, which will significantly accelerate the European integration of Ukraine.

Key words: education management, management of the scientific activity, branch of education and science, indicators of quality, indicators of quantity, Dnipropetrovsk region, regional development strategy – 2027.

Надійшла до редакції 04.07.2019 р.